

TEHNIČKO CRTANJE SA KOMPJUTERSKOM GRAFIKOM

Predavanja – Lekcija 4

KOTIRANJE

- Oblik mašinskog dela je na crtežu određen projekcijama, a kada je to potrebno i presecima
- Za izradu mašinskog dela potrebno je da on bude ne samo oblikovno već i dimenziono određen, što se postiže kotiranjem
- Kotiranje je unošenje brojnih vrednosti veličina predmeta u crtež
- Bez obzira na to u kojoj se razmeri crta, unesene vrednosti označavaju krajnje stanje veličina gotovog komada

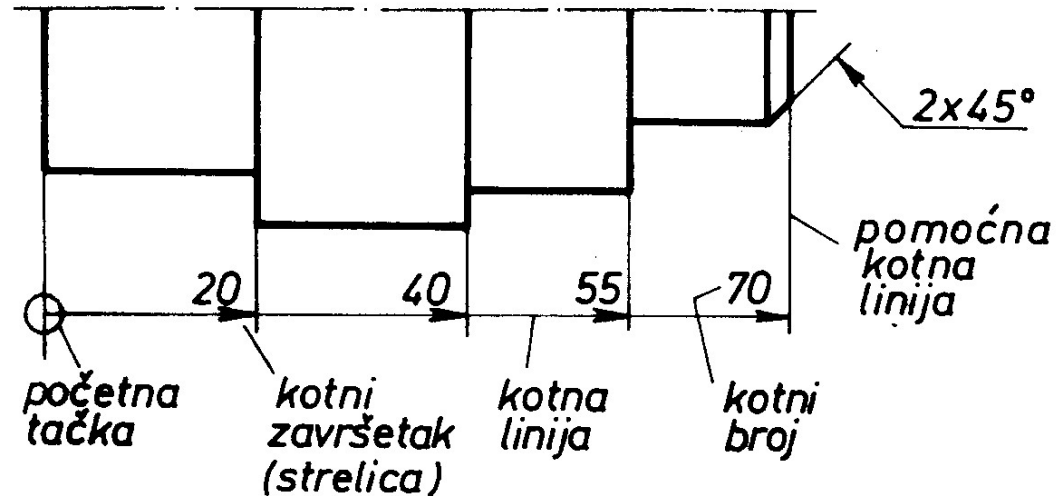
OSNOVNA PRAVILA KOTIRANJA

- Kotama se moraju označiti sve mere potrebne za tačnu i jednoznačnu izradu prikazanog predmeta
- Svaka mera se na crtežu kotira samo jednom
- Kota se smešta u onu projekciju, odnosno presek koji daje najjasniju predstavu o obliku predmeta na tom mestu
- Kote moraju biti raspoređene po svim projekcijama jer svaka prikazuje nešto novo što se mora i kotirati
- Sve mere se daju u milimetrima, ali se jedinica ne piše; međutim ako se radi o nekoj drugoj mernoj jedinici npr. stepenima ta se jedinica upisuje

ELEMENTI KOTIRANJA

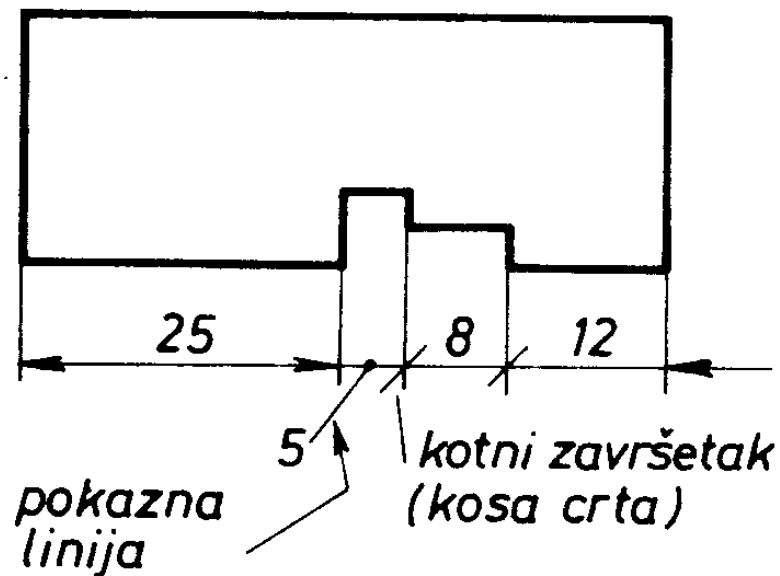
Elementi kotiranja su:

- pomoćna kotna linija,
- kotna linija,
- pokazna linija,
- kotni završetak,
- početna tačka,
- kotni broj.

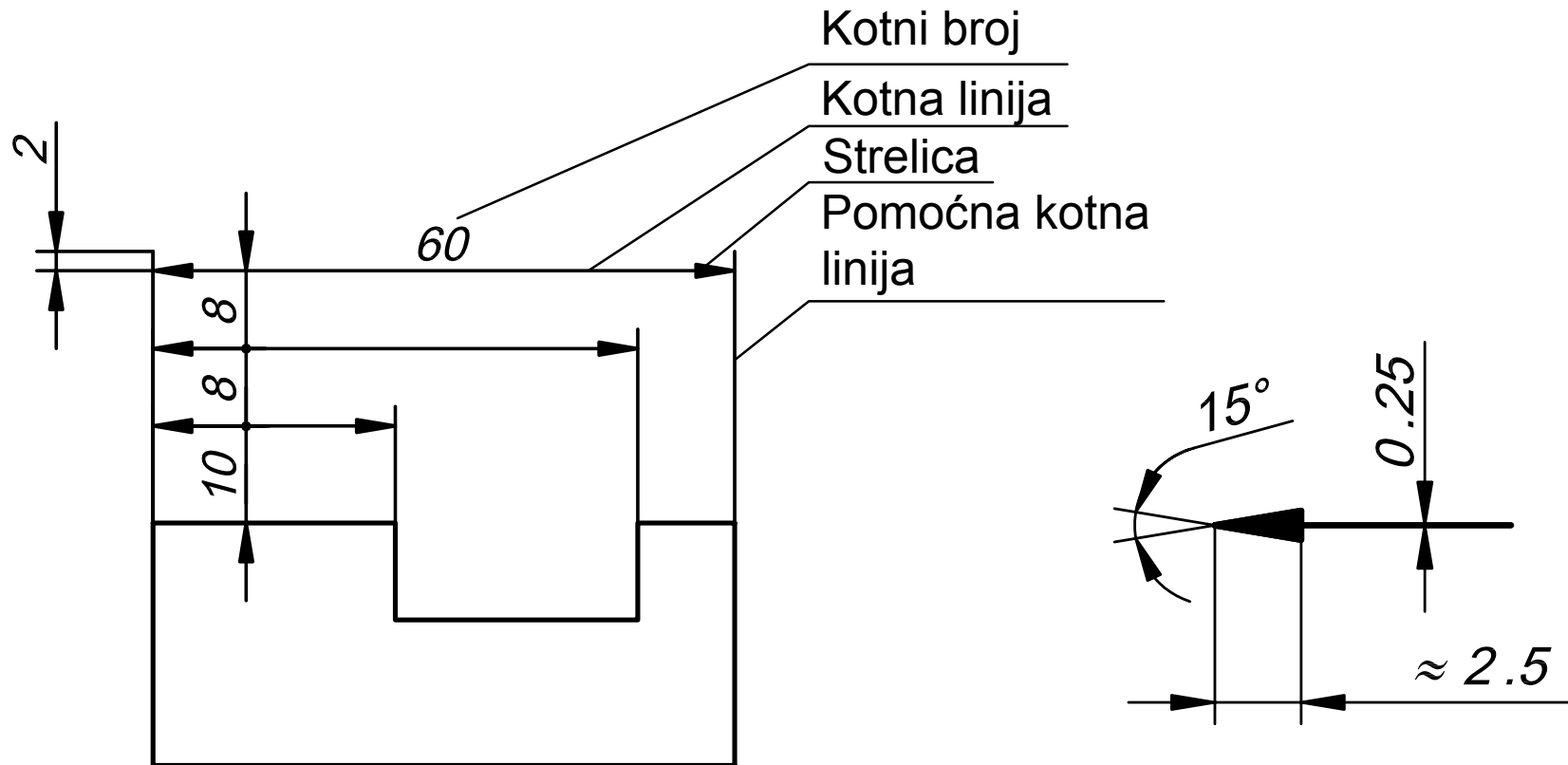

ELEMENTI KOTIRANJA

Sve kotne, pomoćne kotne i pokazne linije crtaju se punom tankom linijom

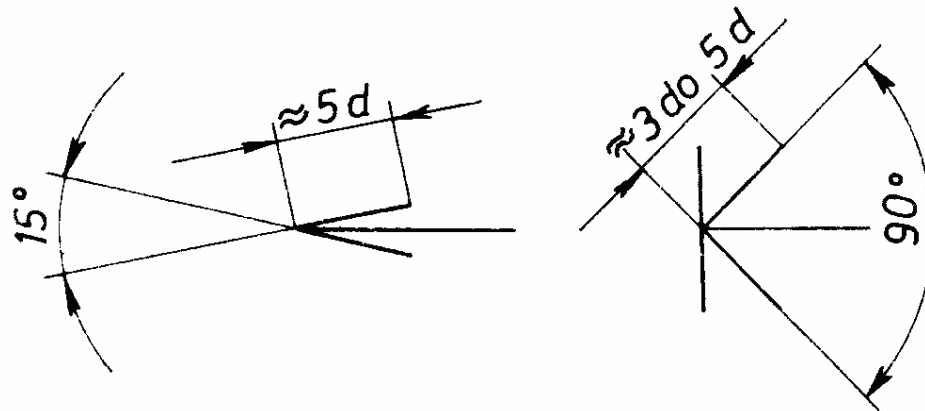
ELEMENTI KOTIRANJA

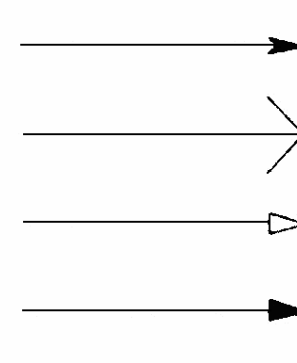
ELEMENTI KOTIRANJA

Kotne linije moraju imati jasno označene kotne završetke

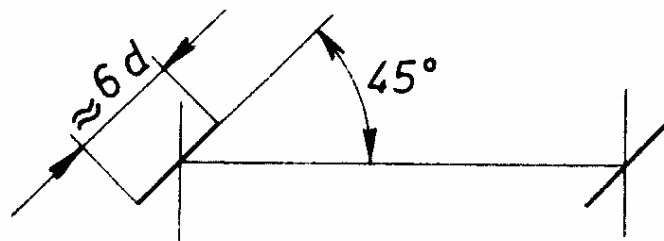
Kotni završeci - strelice

Oblici strelica

Kotni završetak – kosa crta

Početna tačka

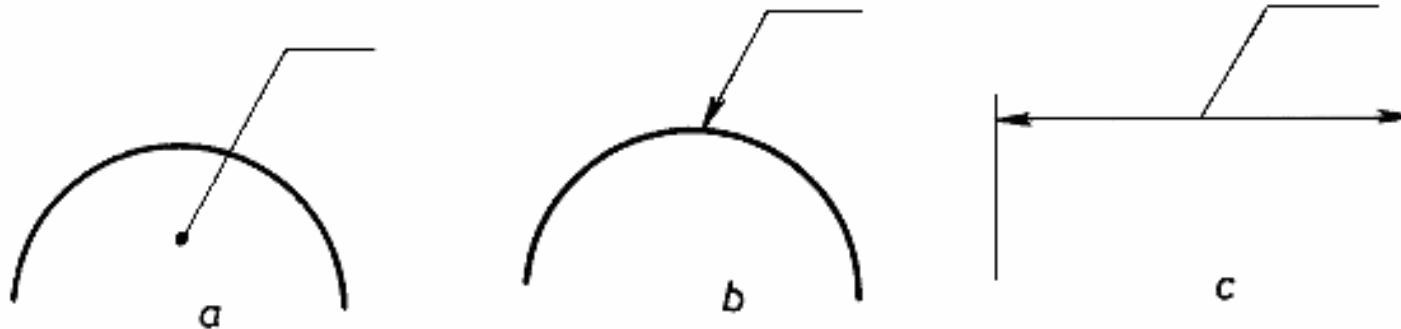

PRAVILA KOTIRANJA

Sve kotne, pomoćne kotne i pokazne linije crtaju se punom tankom linijom.

Pokazna linija tj. linija koja upućuje na predmet, konturu, meru itd., može da se završi:

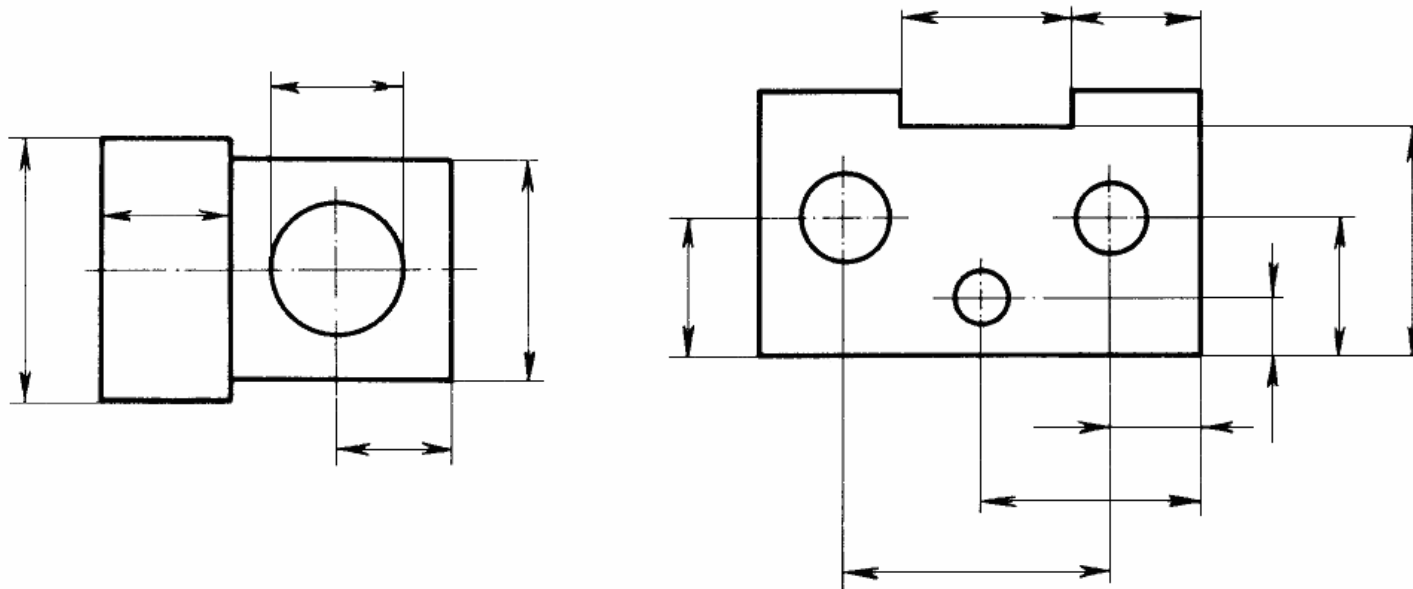
- tačkom, ako se završava u okviru konture nekog predmeta
- strelicom, ako se završava na konturi predmeta i
- bez tačke ili strelice, ako se završava na kotnoj liniji.

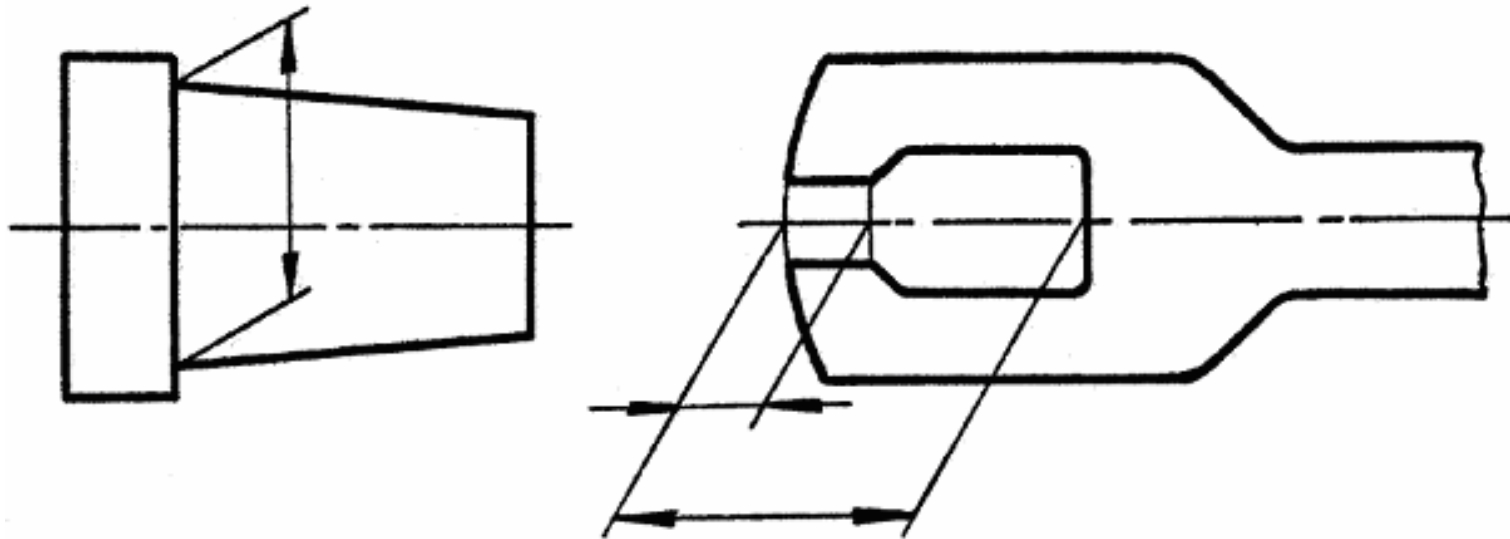
PRAVILA KOTIRANJA

Strelice se vrhovima oslanjaju na pomoćne kotne linije, ili ako je to pogodno na same ivice predmeta koje takođe definišu dužinu koju treba kotirati. Po pravilu, kotne i pomoćne kotne linije ne bi trebalo da presecaju druge linije, osim ako je to neizbežno. Međusobni presek kotne i pomoćne kotne linije bi trebalo izbegavati, a kada to nije moguće, nijedna od njih ne sme imati prekid.

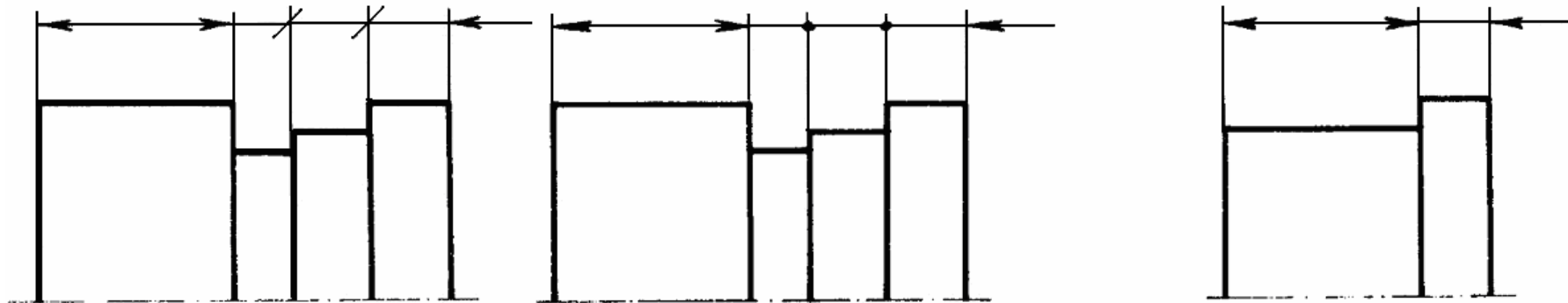
PRAVILA KOTIRANJA

Pomoćne kotne linije se crtaju upravno na veličinu koja se kotira ili koso, ali međusobno paralelno

PRAVILA KOTIRANJA

Kada na crtežu ima dovoljno prostora vrh strelice se postavlja unutar granica kotne linije, a ako nema dovoljno prostora strelice se mogu nalaziti izvan granica kotne linije. U slučajevima kada za postavljanje strelica nema mesta, mogu se umesto strelica koristiti tačke ili kose crte

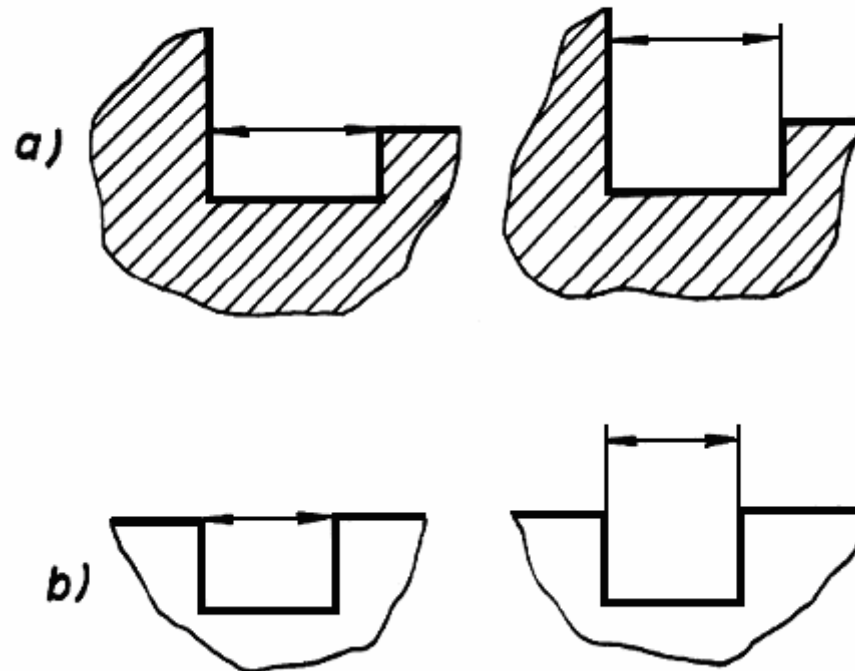

PRAVILA KOTIRANJA

Strelica ne sme da vrhom dodiruje tačku preseka dveju linija

NEISPRAVNO

ISPRAVNO

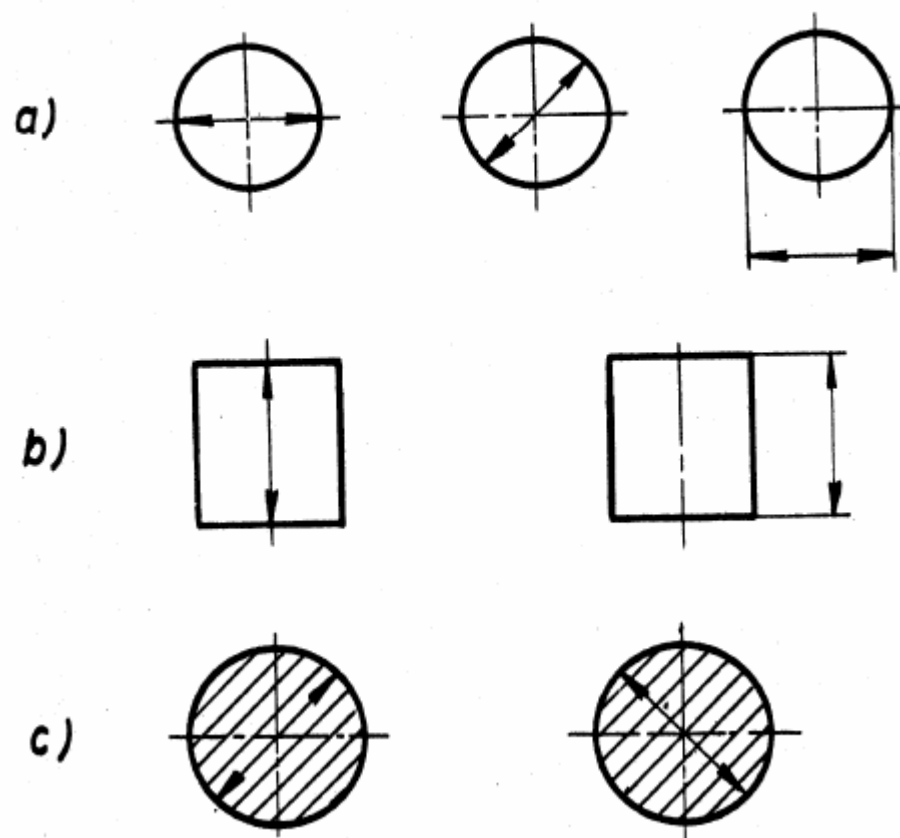

PRAVILA KOTIRANJA

Nikakva postojeća linija predmeta, osa, linija šrafure i ivica, ne sme da se koristi kao kotna linija

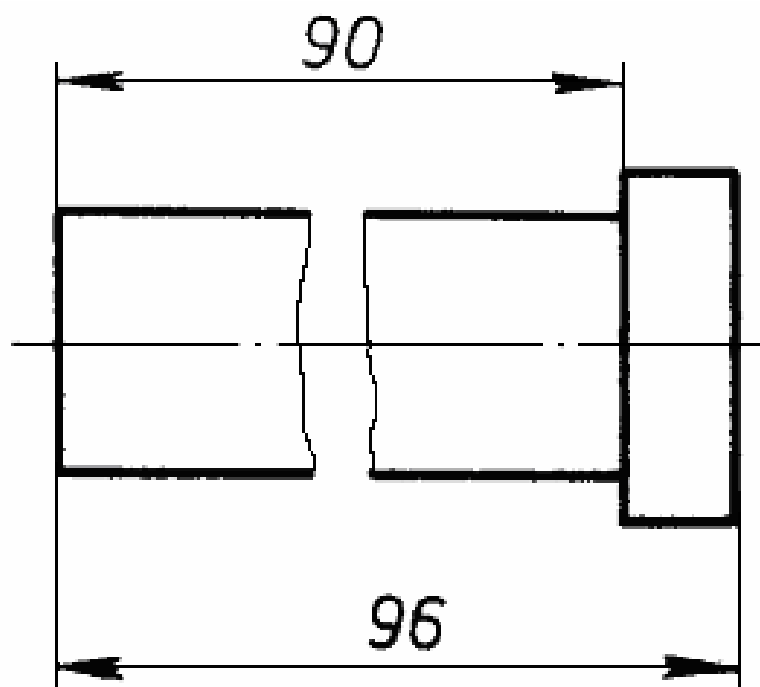
NEISPRAVNO

ISPRAVNO

PRAVILA KOTIRANJA

Kotna linija crta se neprekinuta i kada ona predstavlja dužinu dela prikazanog sa skraćanjem

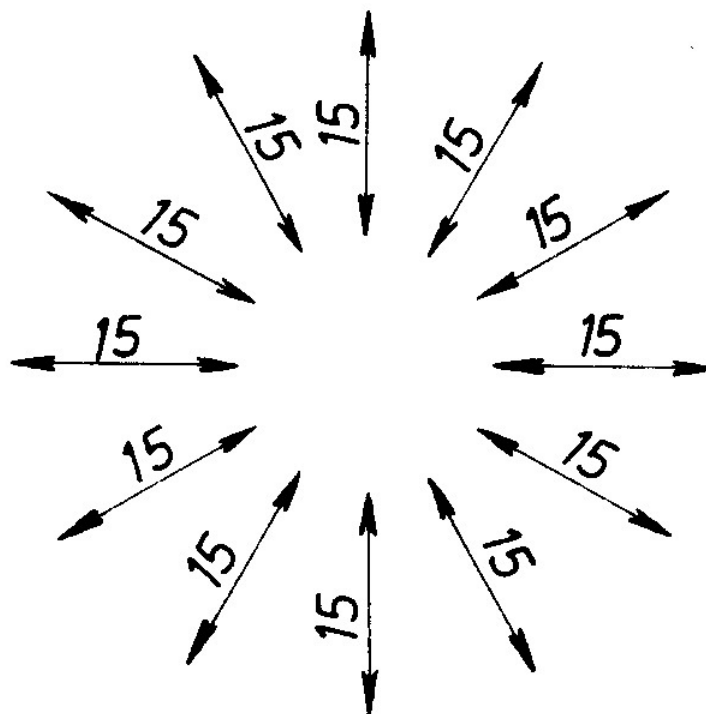

PRAVILA KOTIRANJA

- Kotni broj se upisuje paralelno sa kotnom linijom, prvenstveno u sredinu i iznad kotne linije
- Kotni broj se upisuje tako da ga ne presecaju nikakve linije na crtežu
- Kotni brojevi se upisuju obavezno tako da se mogu čitati odozdo ili sa desne strane crteža
- Svi kotni brojevi na jednom crtežu moraju biti iste veličine

PRAVILA KOTIRANJA

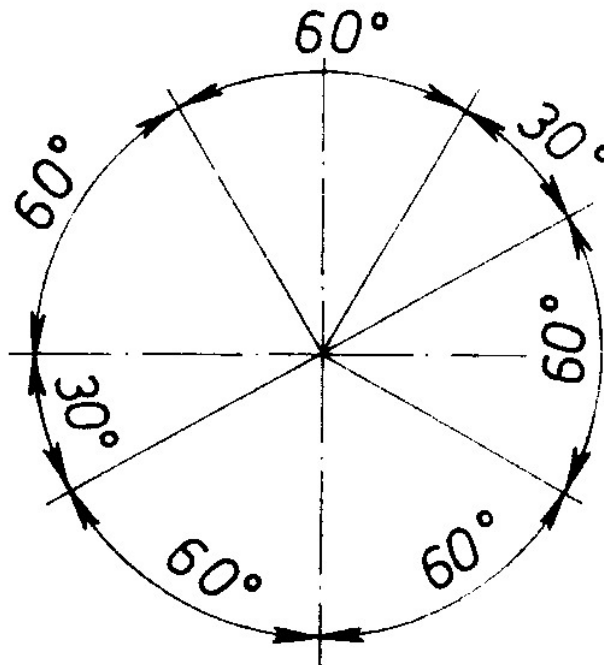
Način postavljanja kotnih brojeva za različite položaje kotnih linija

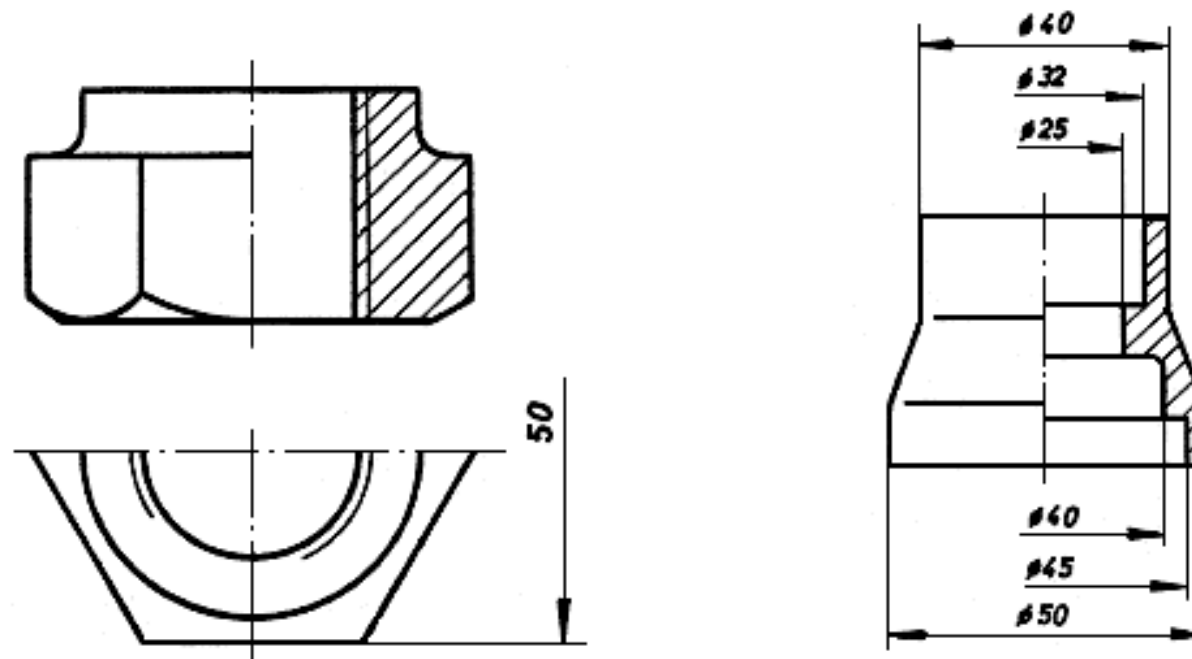
PRAVILA KOTIRANJA

Upisivanje kotnih brojeva za uglove

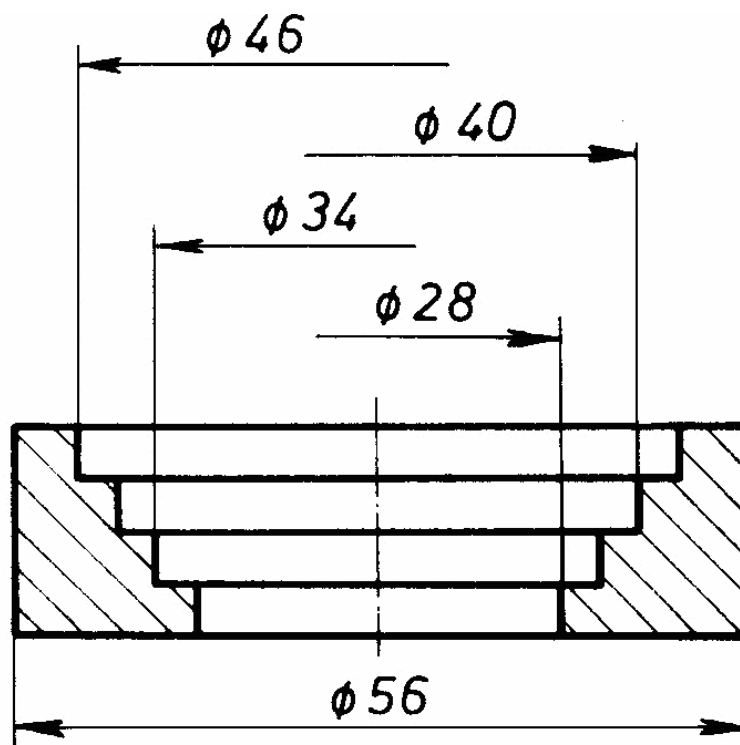
PRAVILA KOTIRANJA

Kod simetričnih komada, bilo da je nacrtana samo jedna polovina izgleda ili polupresek, mogu da se daju skraćene kotne linije samo sa jednom strelicom

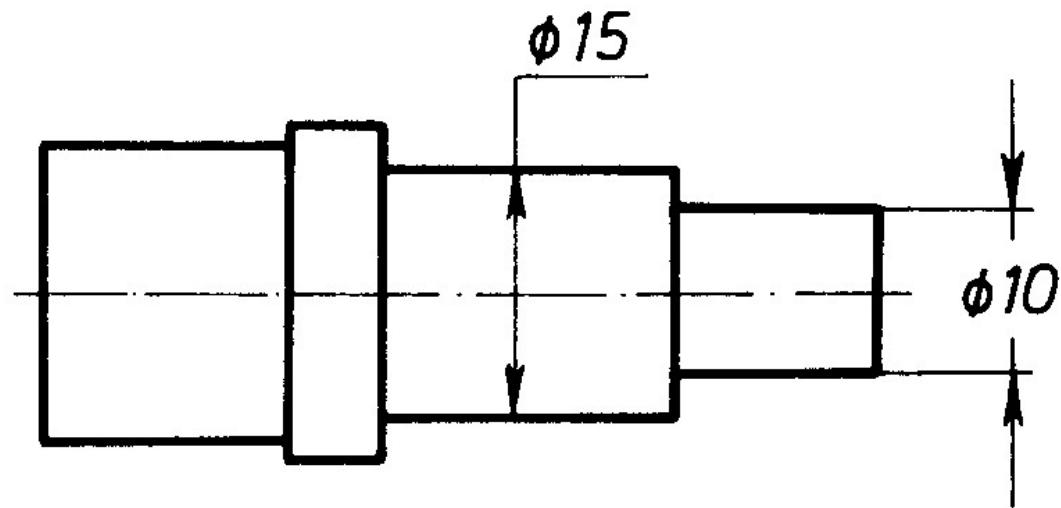
PRAVILA KOTIRANJA

Kotni broj bliže kotnom završetku (da bi se izbegla dugačka kotna linija)

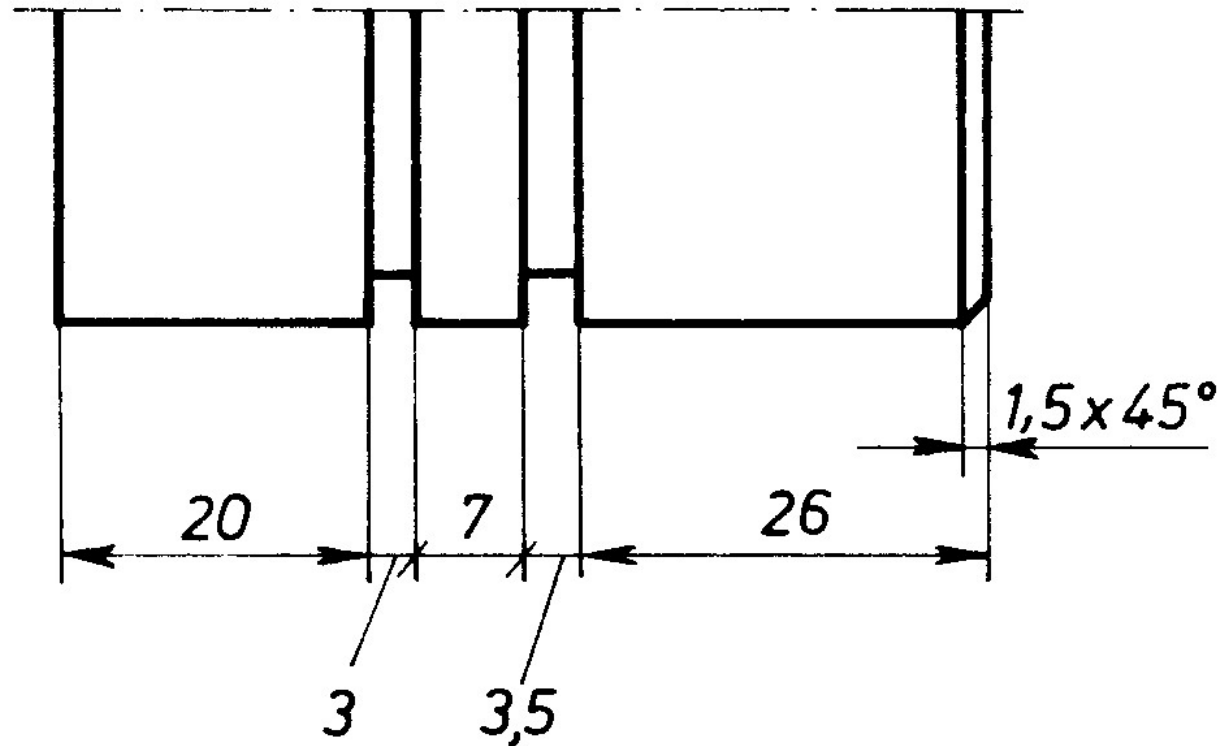
PRAVILA KOTIRANJA

Kotni broj iznad produžetka kotne linije

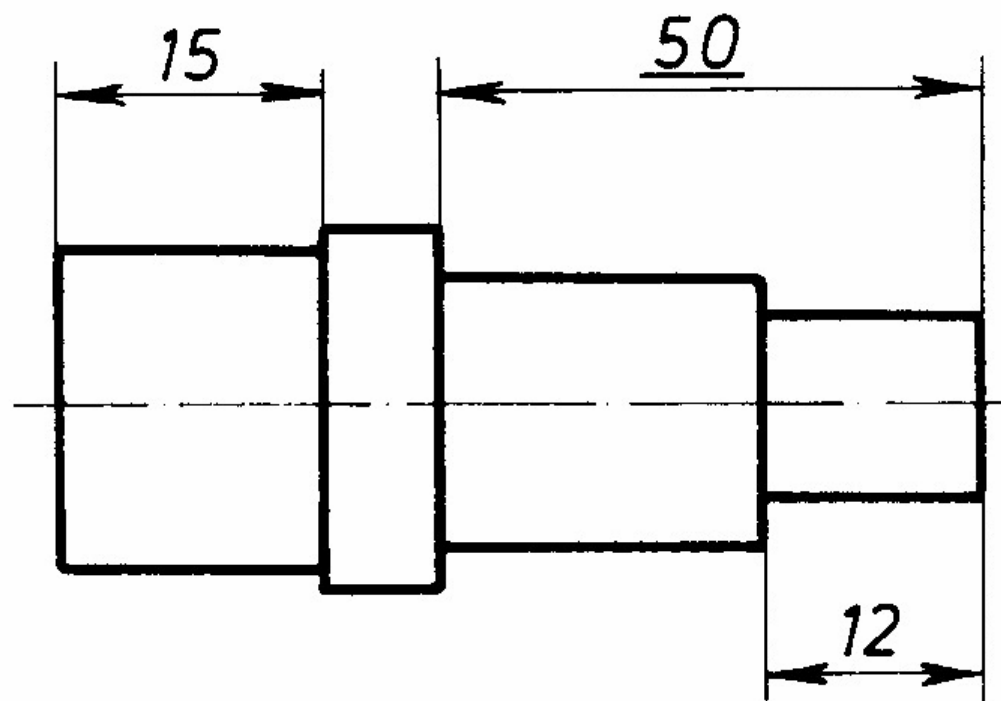
PRAVILA KOTIRANJA

Kotni brojevi na ograničenom prostoru

PRAVILA KOTIRANJA

Kotni broj čija razmera ne odgovara nacrtanoj dužini (zbog naknadne izmene crteža) podvlači se ravnom debelom crtom

PRAVILA KOTIRANJA

Za kotiranje nekih posebnih oblika, a u cilju jednostavnijeg označavanja i jasnijeg tumačenja crteža koriste se simboli koji se upisuju ispred kotnog broja:

∅ – prečnik

R – poluprečnik

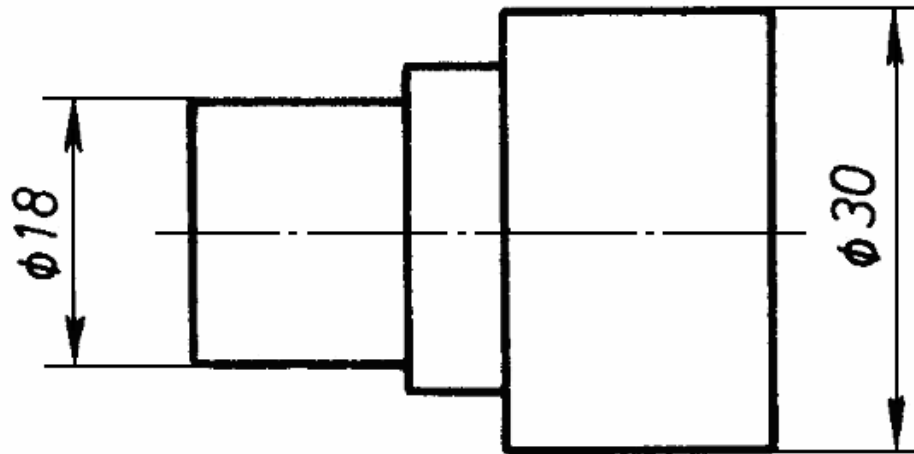
□ – kvadrat

SR – poluprečnik kugle

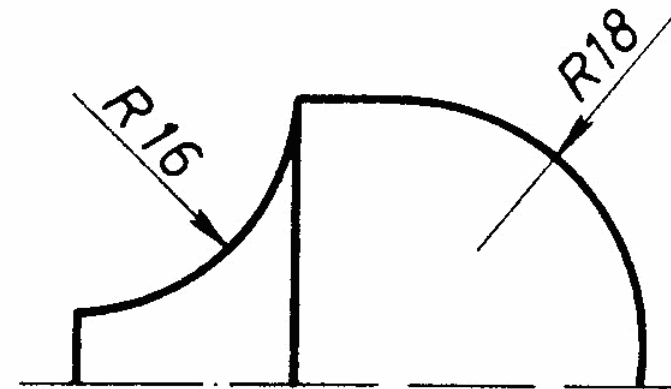
S ∅ – prečnik kugle

PRAVILA KOTIRANJA

Kotiranje prečnika

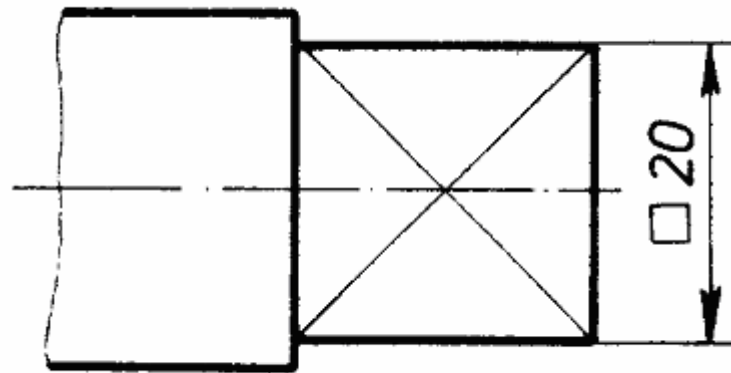
Kotiranje poluprečnika

PRAVILA KOTIRANJA

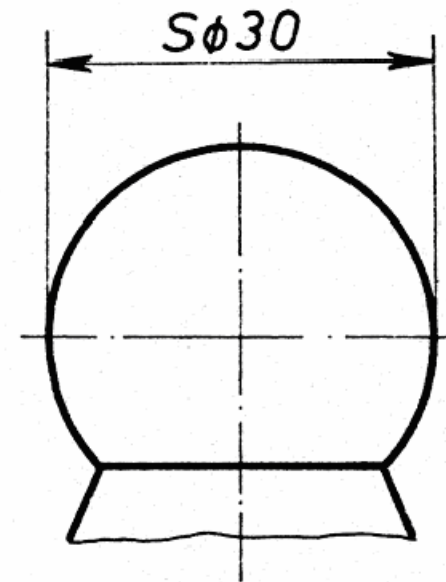
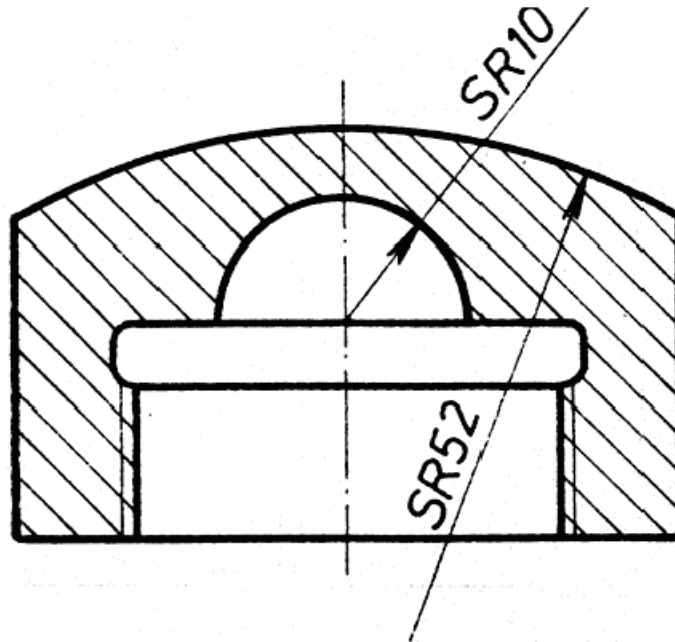
Kotiranje kvadratnih preseka

PRAVILA KOTIRANJA

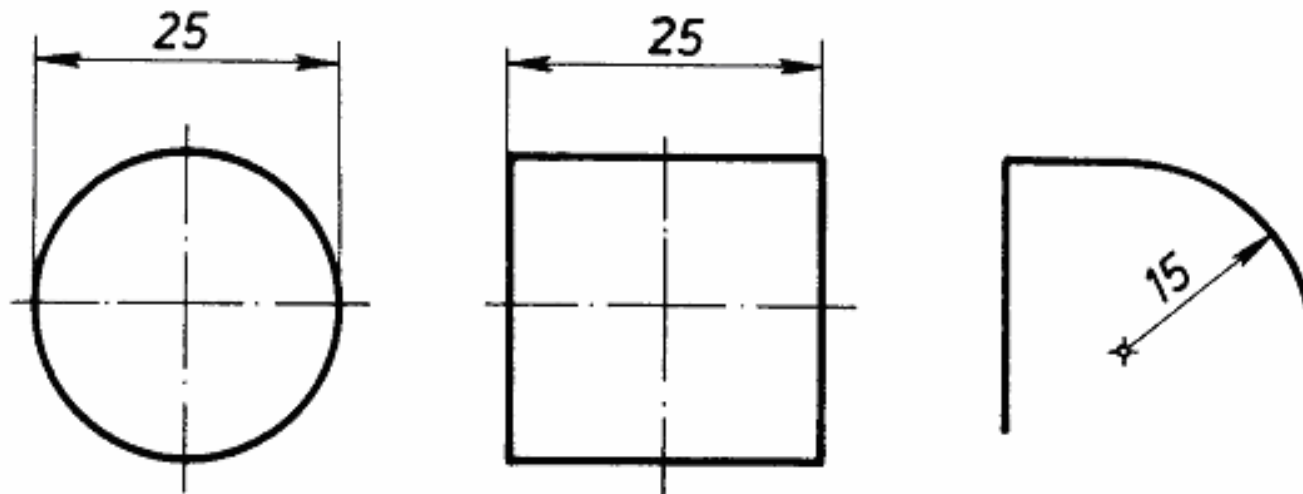
Kotiranje poluprečnika kugle

Kotiranje prečnika kugle

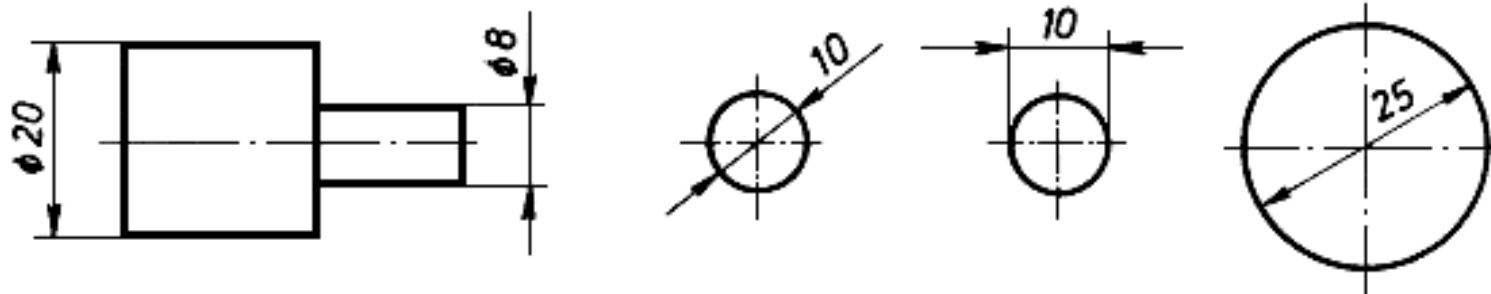
PRAVILA KOTIRANJA

Kada je oblik predmeta jasno prikazan, oznake za prečnik, poluprečnik i kvadrat mogu se izostaviti

PRAVILA KOTIRANJA

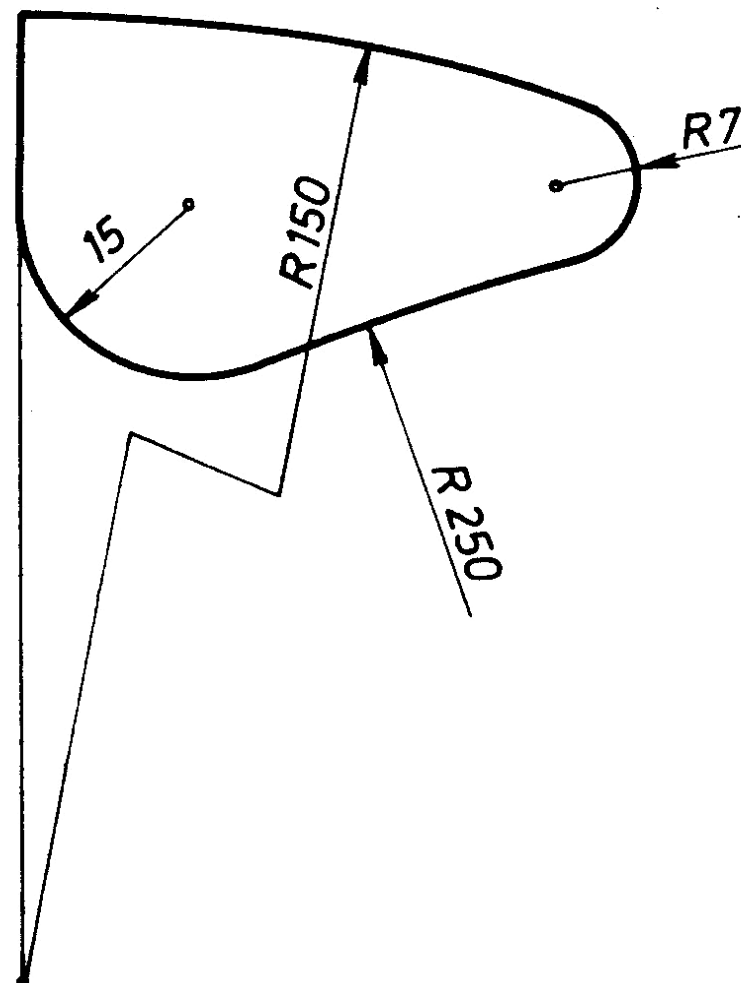
Položaj kota i kotnih strelica pri kotiranju prečnika

PRAVILA KOTIRANJA

Kotiranje poluprečnika

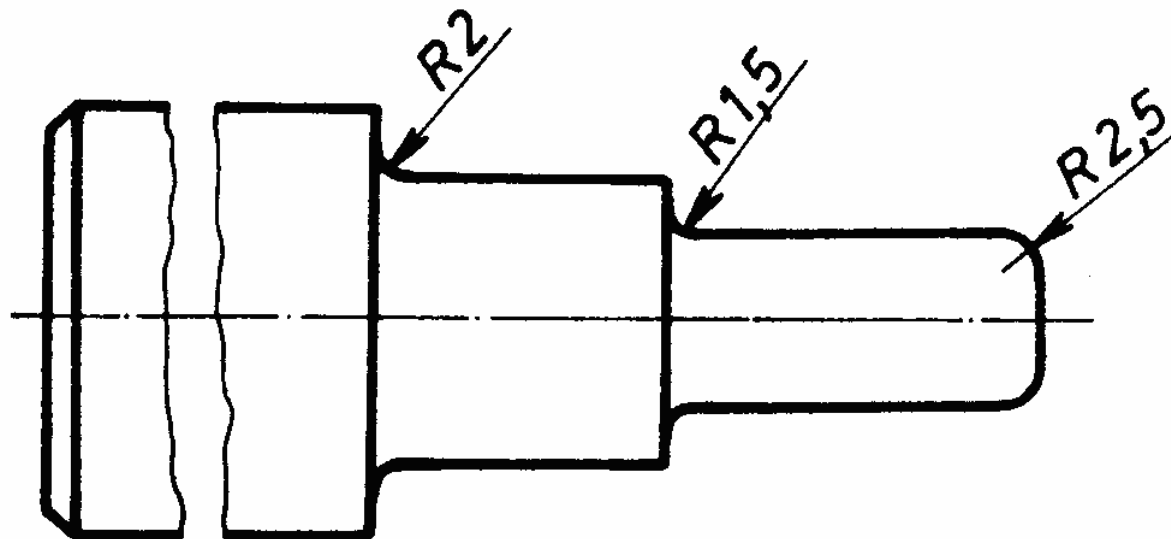
- Kod zaobljenja centar se označava tačkom
- Kad je centar luka van okvira crteža, kotna linija poluprečnika crta se izlomljena ili prekinuta, zavisno od toga da li je potrebno ili ne odrediti centar

PRAVILA KOTIRANJA

Kotiranje zaobljenja malih poluprečnika

Kod zaobljenja manjih od 2,5 mm centar se ne obeležava

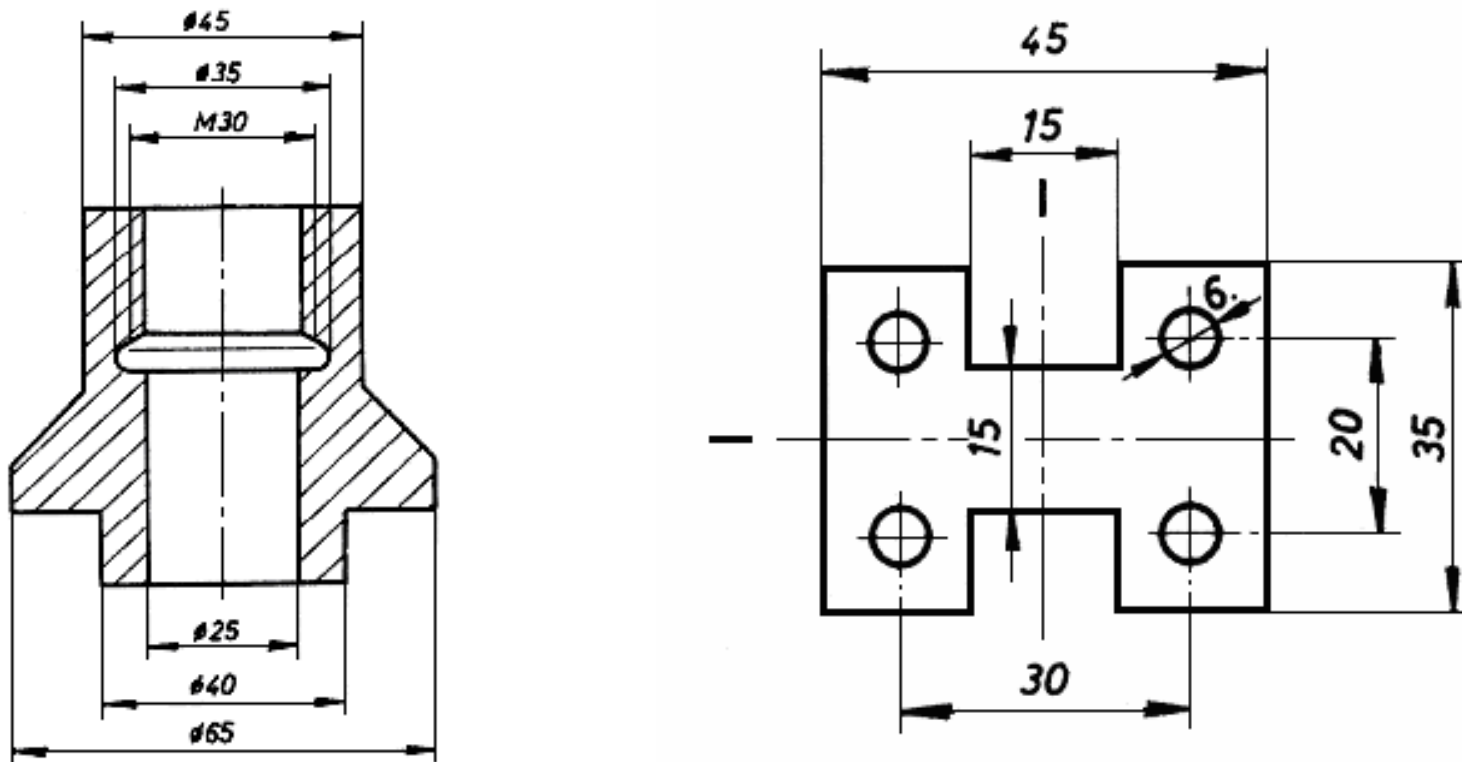

VRSTE KOTIRANJA

- Simetrično kotiranje
- Lančano kotiranje
- Paralelno kotiranje
- Kotiranje preklapanjem kotnih linija
- Kotiranje koordinatama
- Kombinovano kotiranje

VRSTE KOTIRANJA

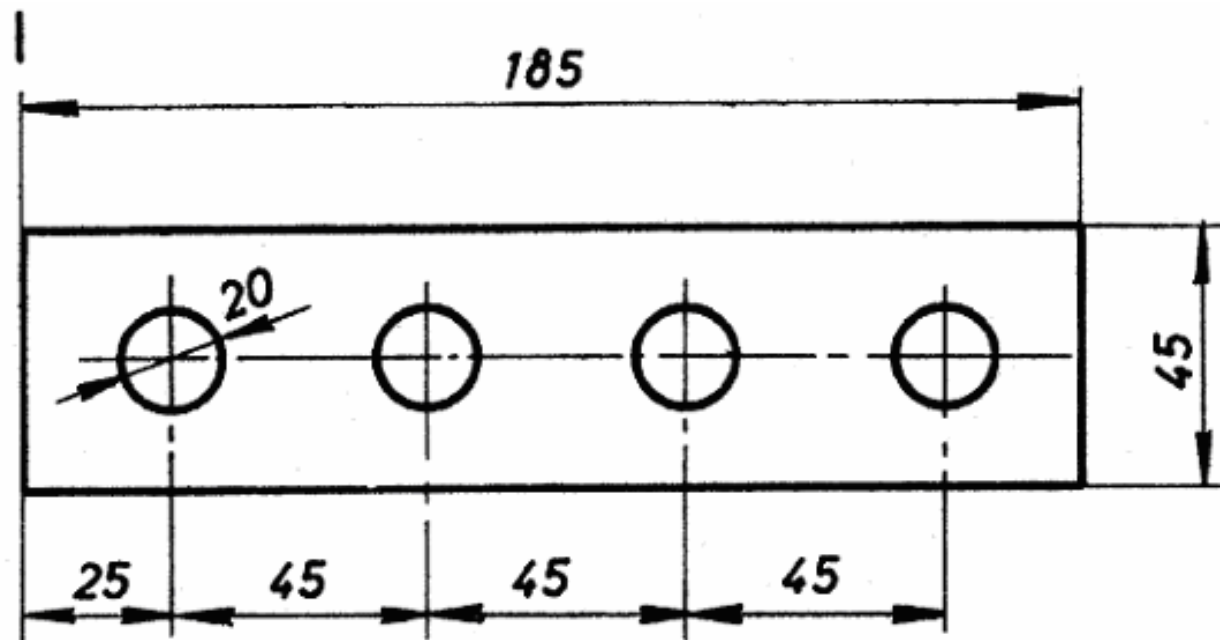
Simetrično kotiranje primenjuje se kod komada simetričnih u odnosu na jednu ili dve njegove ose

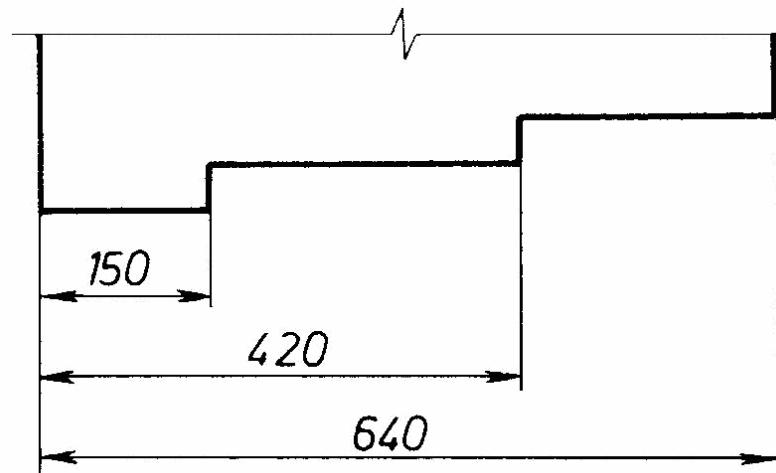
VRSTE KOTIRANJA

Lančano kotiranje se koristi kod delova kod kojih zbir odstupanja većeg broja vrednosti u redu nema uticaja na funkcionalnost dela samostalno upotrebljenog ili kasnije postavljenog u sklopu

VRSTE KOTIRANJA

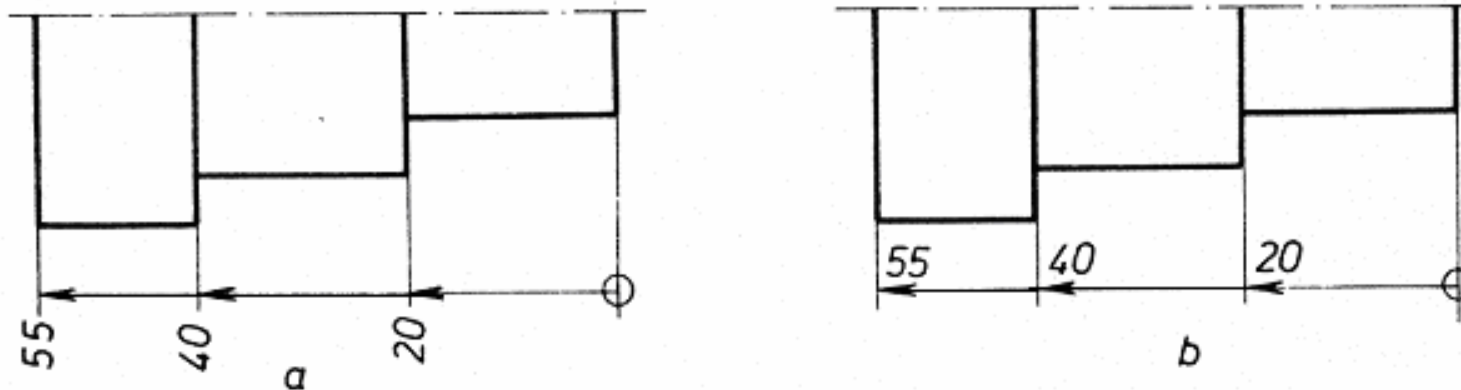
Kod **paralelnog kotiranja** kotne linije su međusobno paralelne, a počinju od određene površine – vrednosne osnove. Koristi se tamo gde je neophodno obezbediti tačna udaljenja ostalih površina u odnosu na osnovu, ili gde to zahteva tehnološki proces izrade komada

VRSTE KOTIRANJA

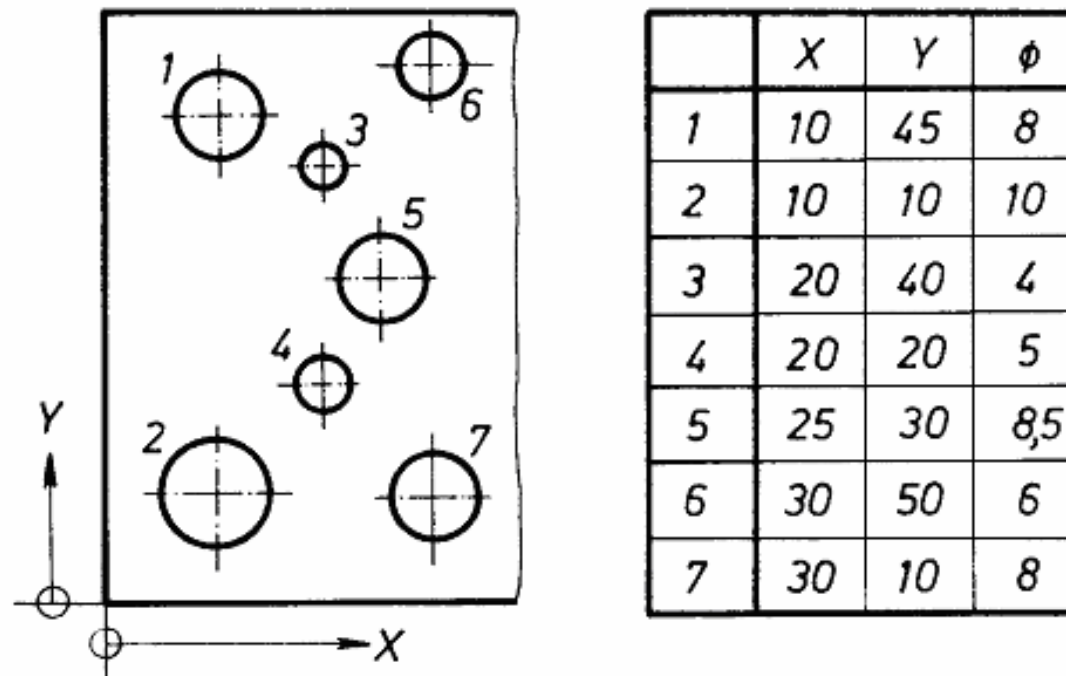
Kotiranje preklapanjem kotnih linija je uprošćeno paralelno kotiranje koje se koristi kada postoje prostorna ograničenja i kada ne dolazi do problema jasnog očitavanja crteža

- ✓ Početna tačka je polaz za sve kotne linije koje se završavaju strelicom samo sa jedne strane

VRSTE KOTIRANJA

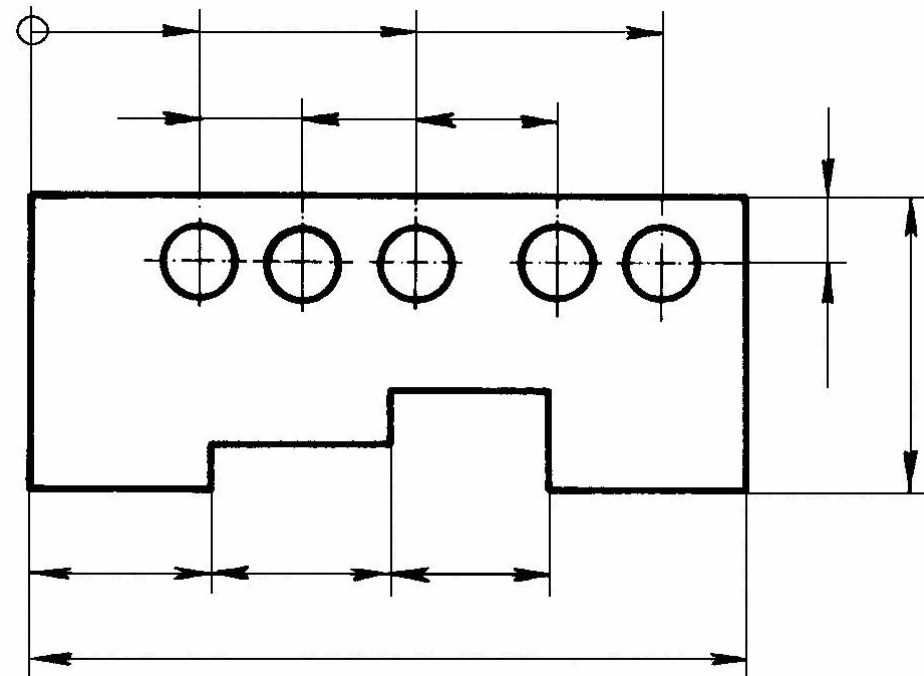
Kotiranje koordinatama se primenjuje kada postoji veći broj otvora, pa se umesto klasičnog kotiranja, daje tabela kotnih brojeva

VRSTE KOTIRANJA

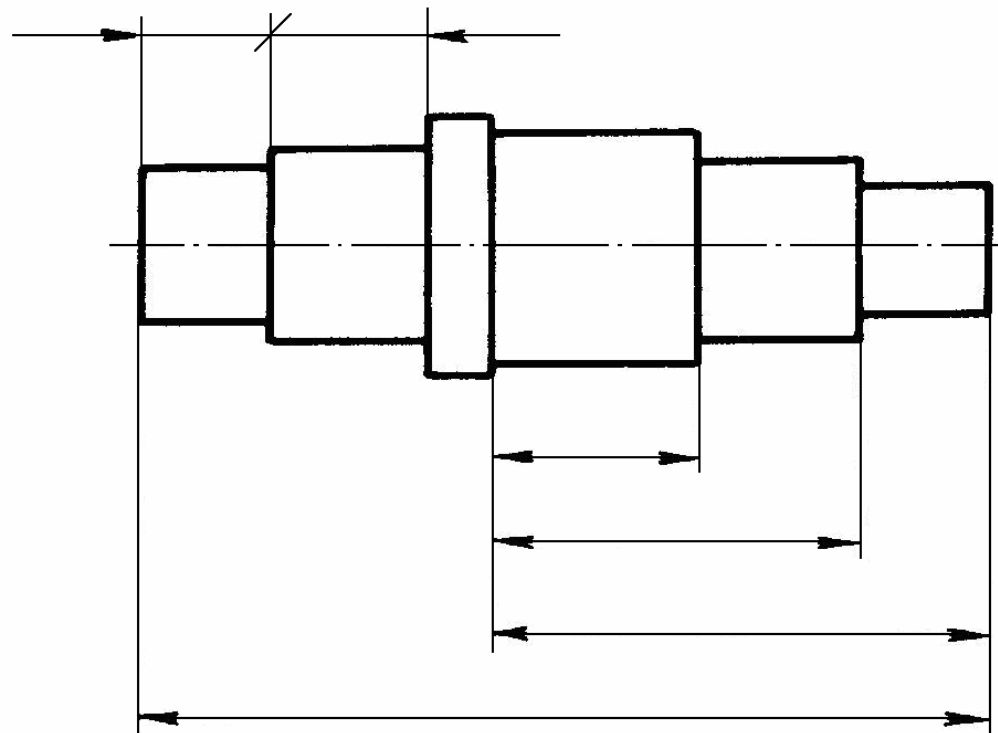
Kombinovano kotiranje predstavlja spoj paralelnog i lančanog kotiranja

- ✓ Vrednosti, koje bi u izradi komada trebalo obezbediti za njegovo pravilno funkcionisanje ili sklapanje, daju se sa polazom od vrednosne osnove, a na njih se redno nadovezuju ostale vrednosti

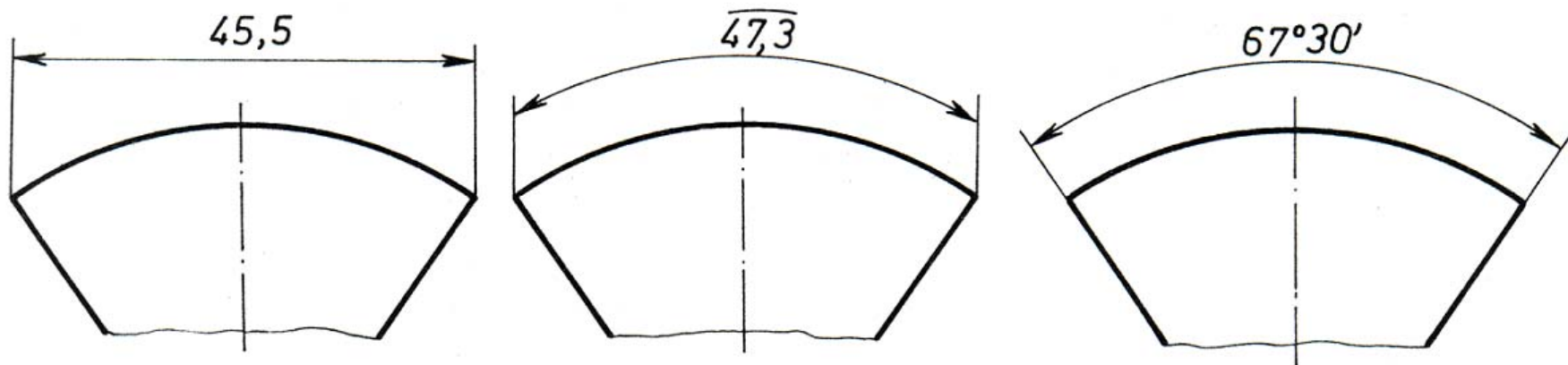
VRSTE KOTIRANJA

Kombinovano kotiranje - primer

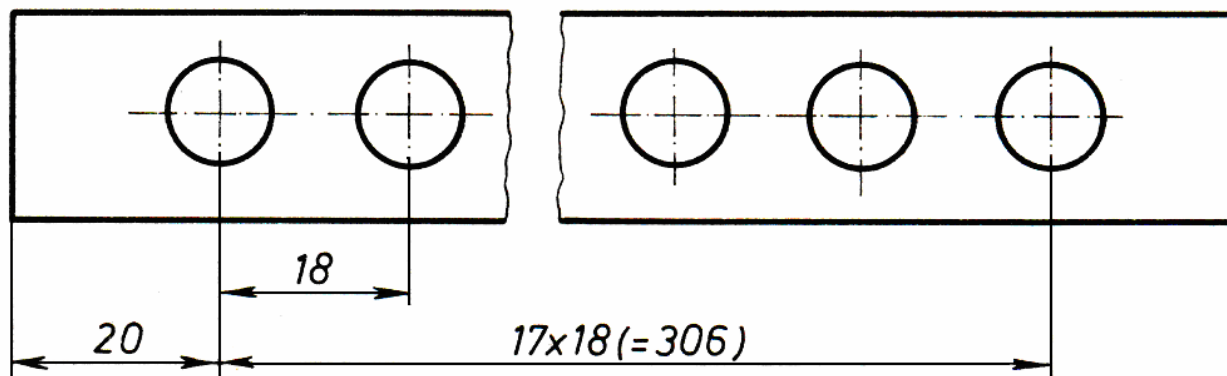
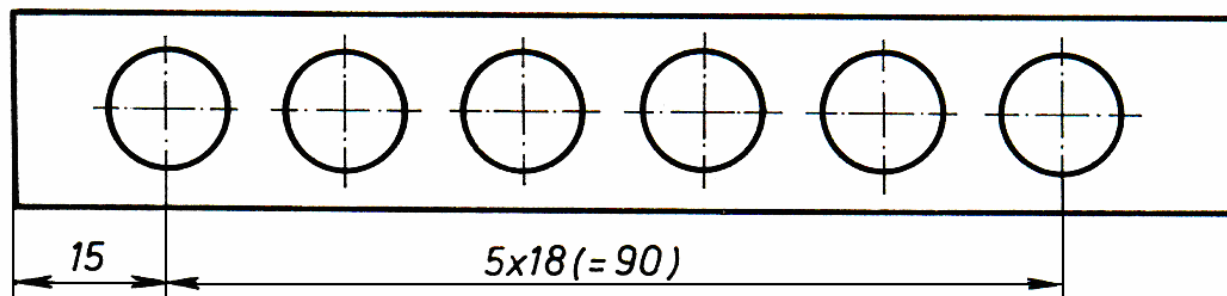
POSEBNE OZNAKE

Tetive, lukovi i uglovi

POSEBNE OZNAKE

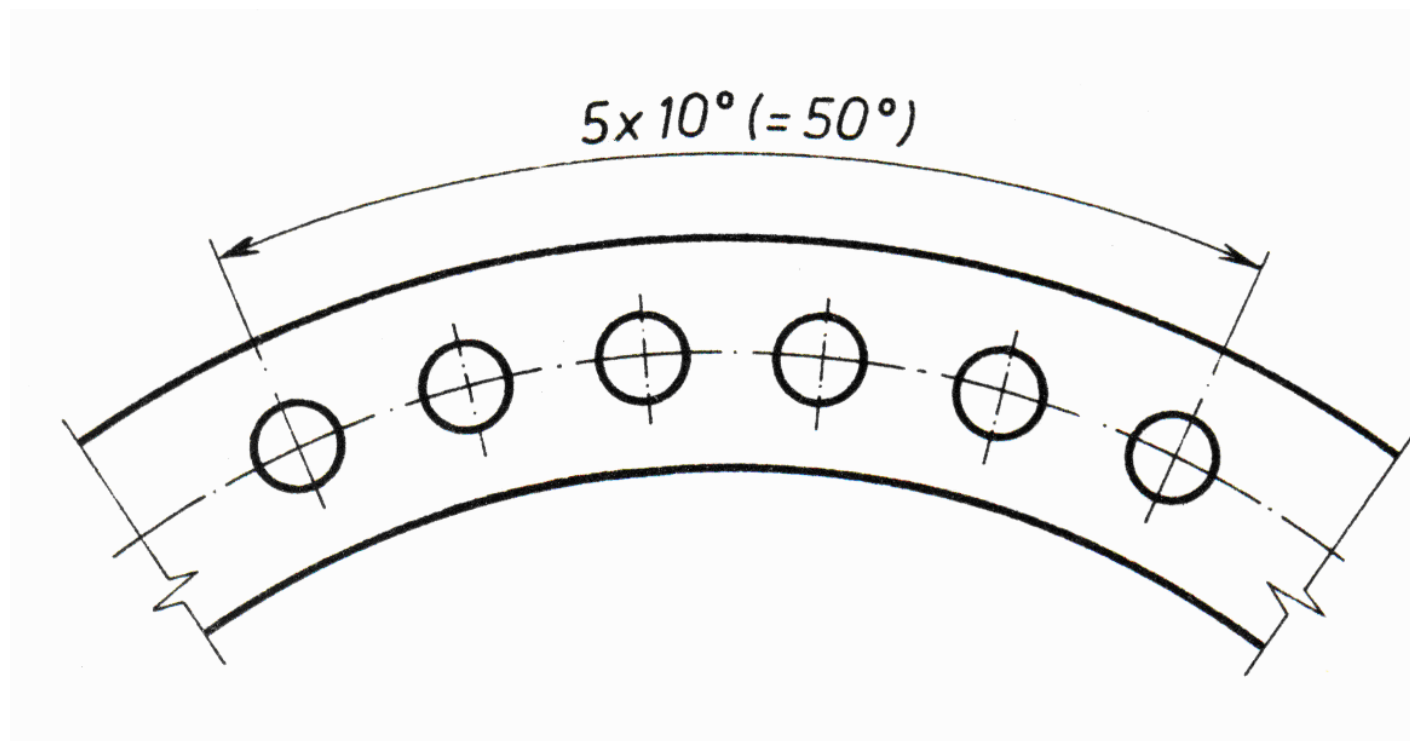
Jednako udaljeni detalji - Linearni razmaci

POSEBNE OZNAKE

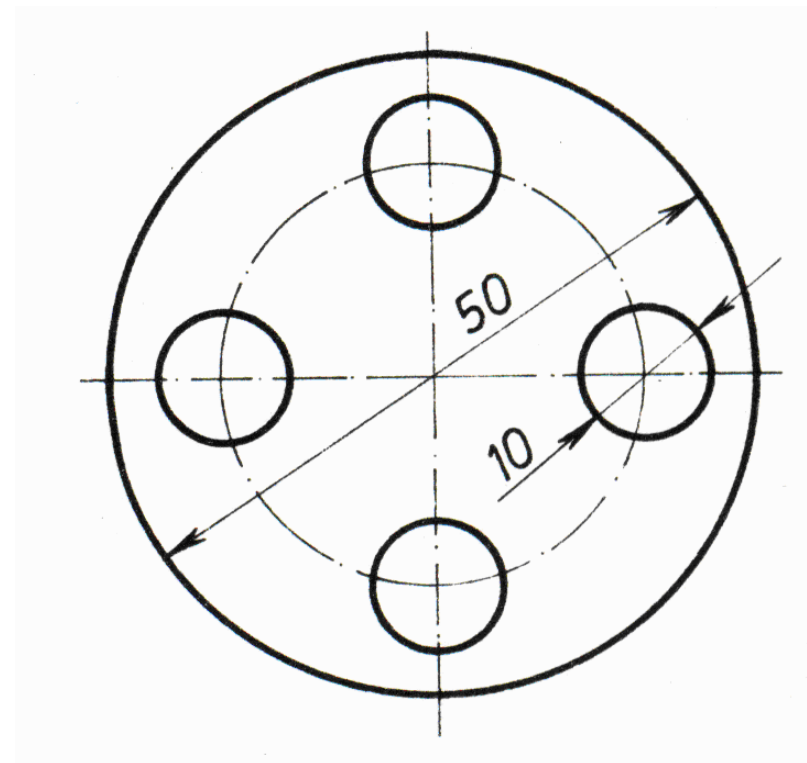
Jednako udaljeni detalji - Uglovni razmaci

POSEBNE OZNAKE

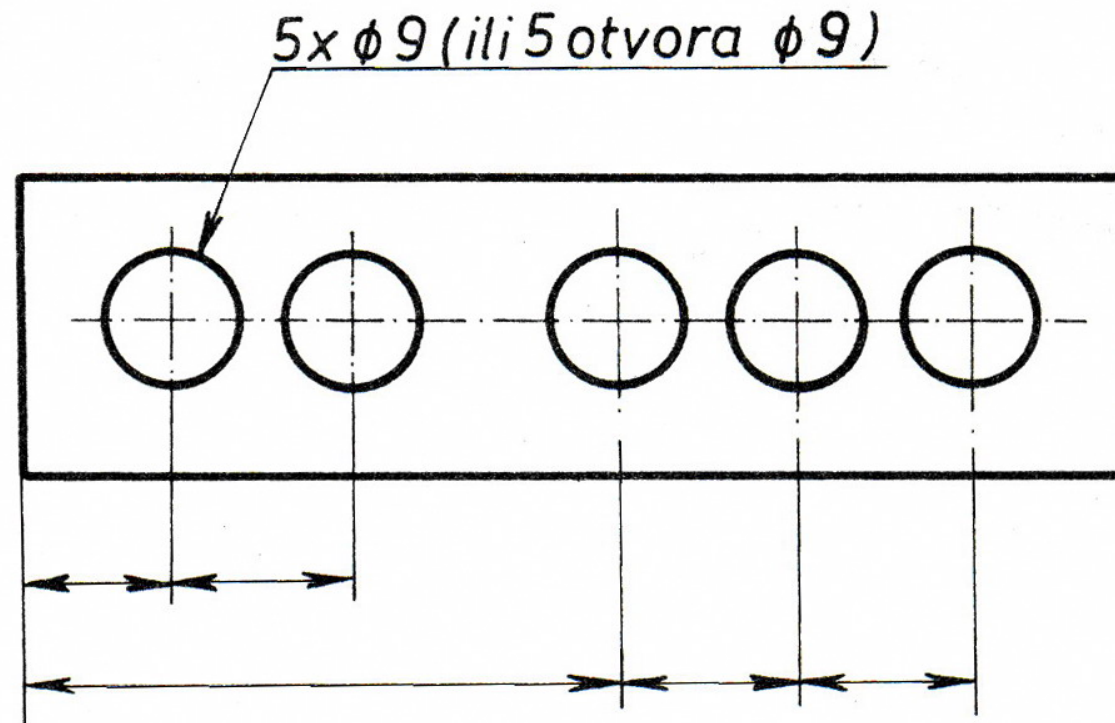
Jednako udaljeni detalji - Uglovni razmaci

- ✓ Uglovi razmaka mogu da se izostave ako je njihova veličina očigledna

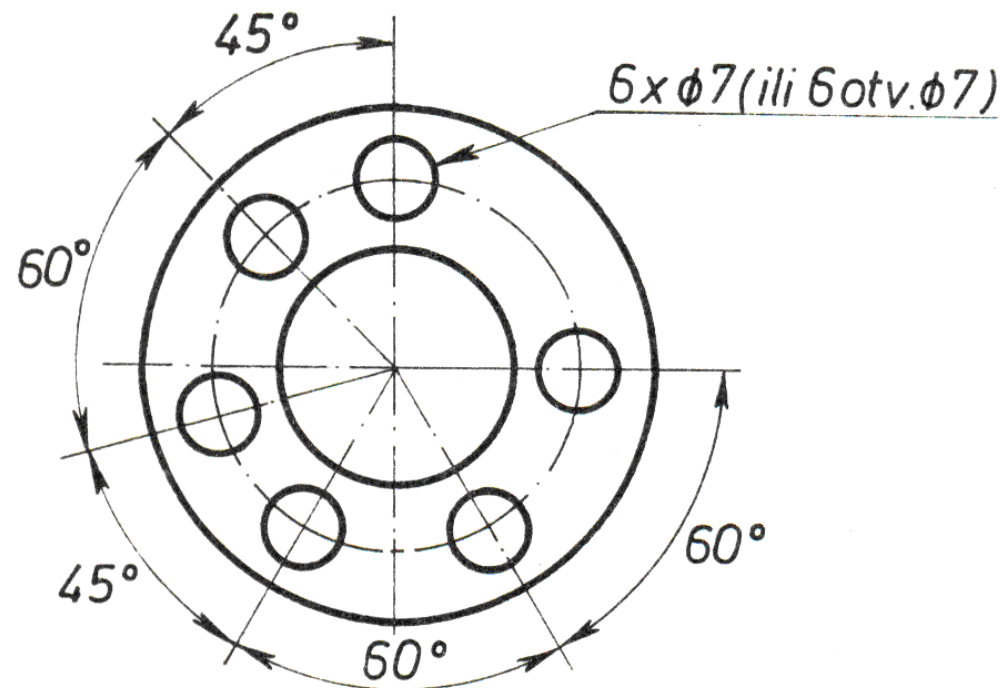
POSEBNE OZNAKE

Jednako udaljeni detalji - Ponavljanje detalja

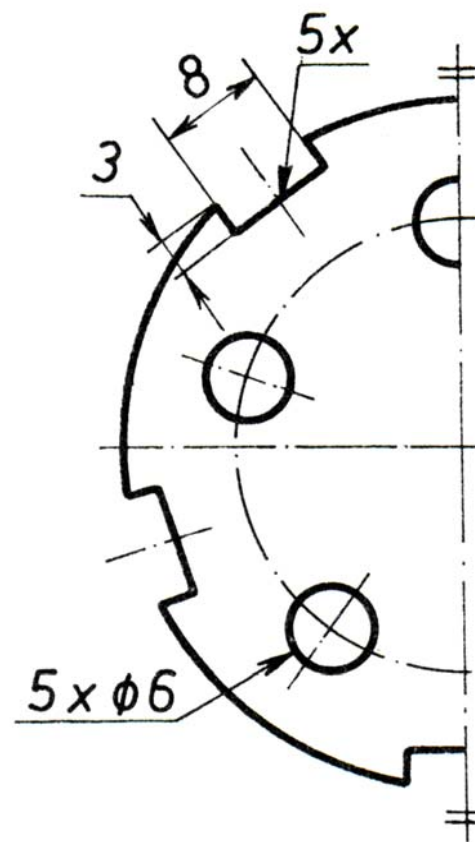
POSEBNE OZNAKE

Jednako udaljeni detalji - Ponavljanje detalja

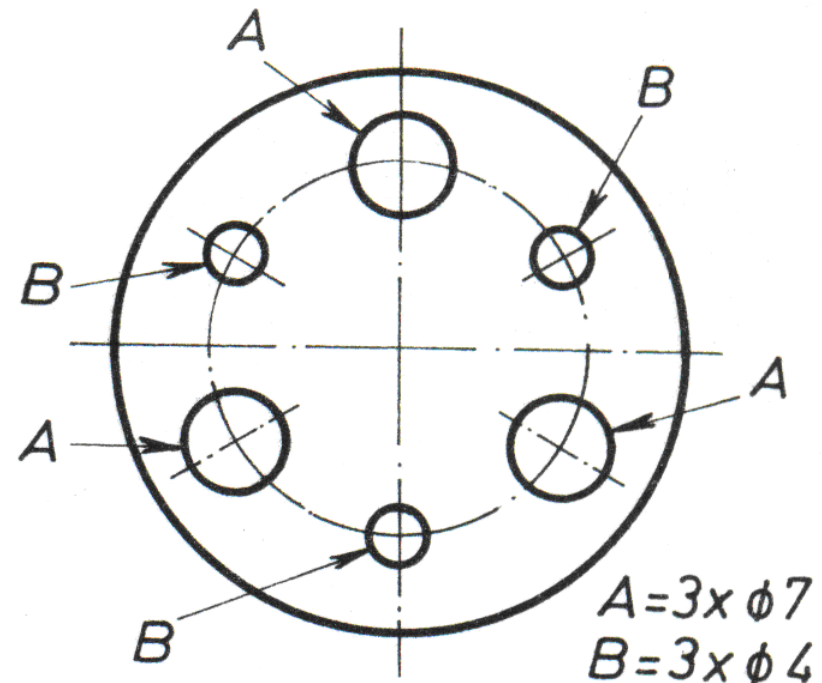
POSEBNE OZNAKE

- ✓ Kružni razmaci mogu da se kotiraju posredno davanjem broja elemenata

POSEBNE OZNAKE

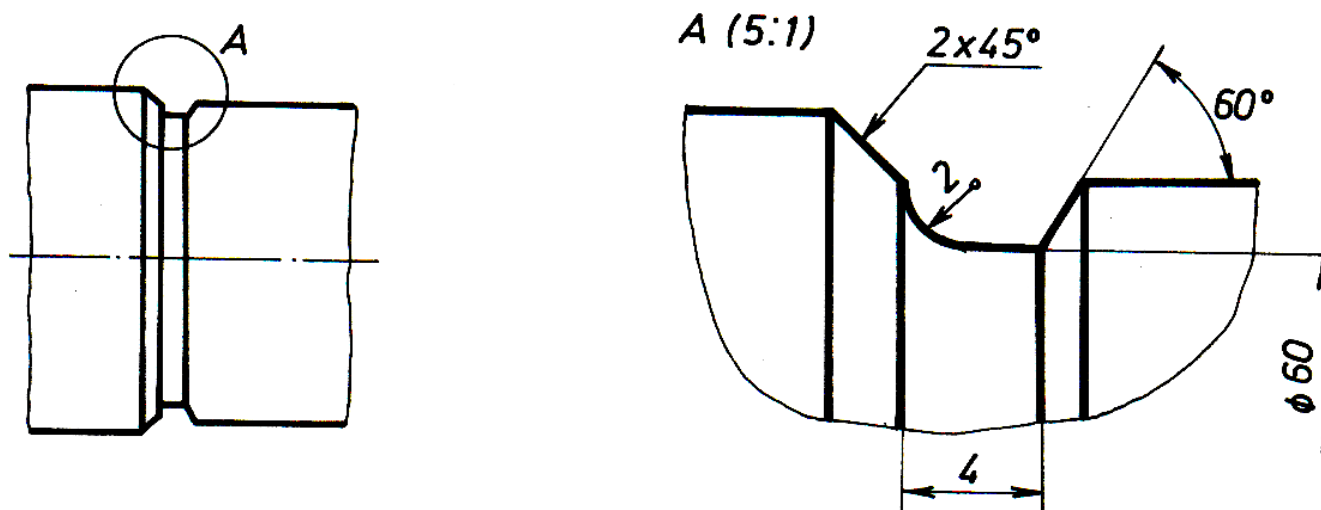
- ✓ Da bi se izbeglo ponavljanje istog kotnog broja mogu se koristiti velika slova tehničkog pisma bez tabele

POSEBNE OZNAKE

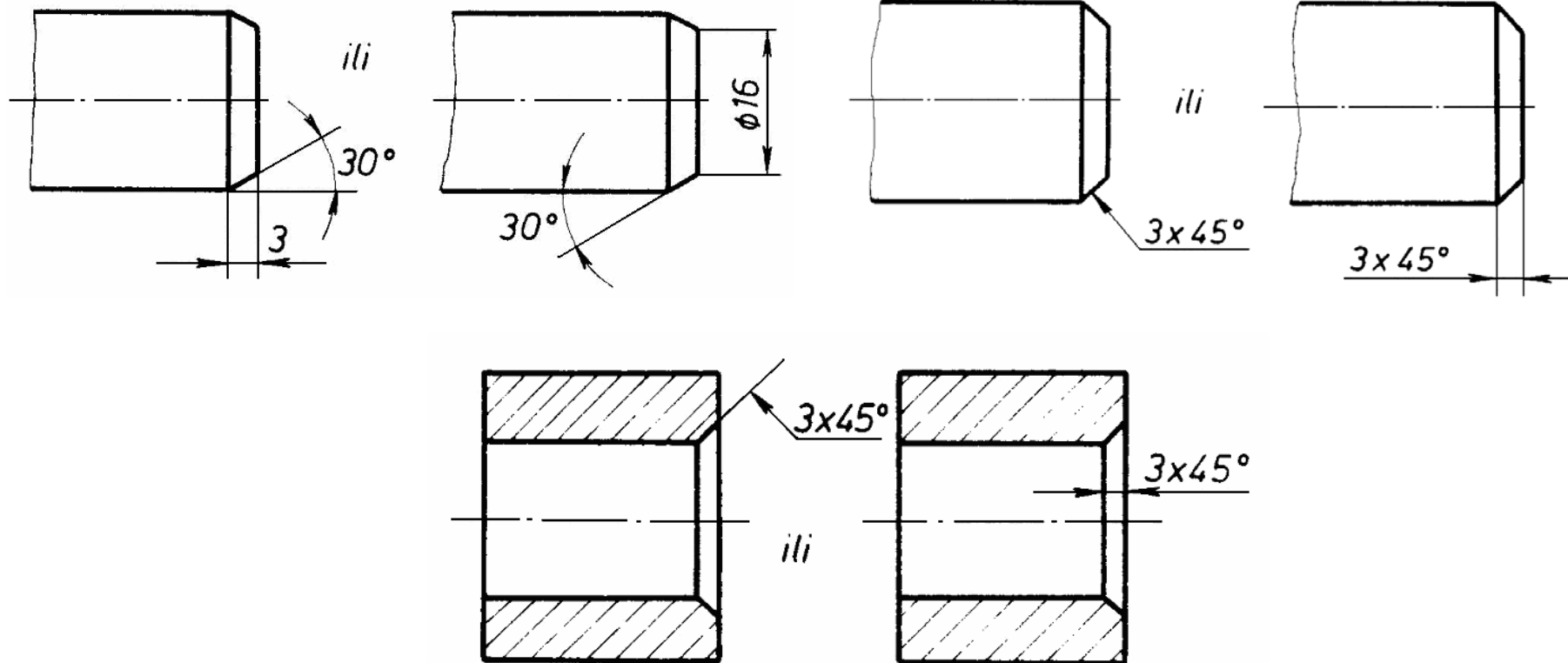
Nedovoljno jasni detalji delova

- ✓ U slučajevima kada je razmera crteža takva da detalj nekog dela ne može da se prikaže ili kotira, taj detalj se uokviri tankom linijom i označi velikim slovom. Zatim se detalj crta u razmeri koja obezbeđuje jasnoću oblika i mera, a uz crtež se upisuje oznaka detalja i odgovarajuća razmera.

POSEBNE OZNAKE

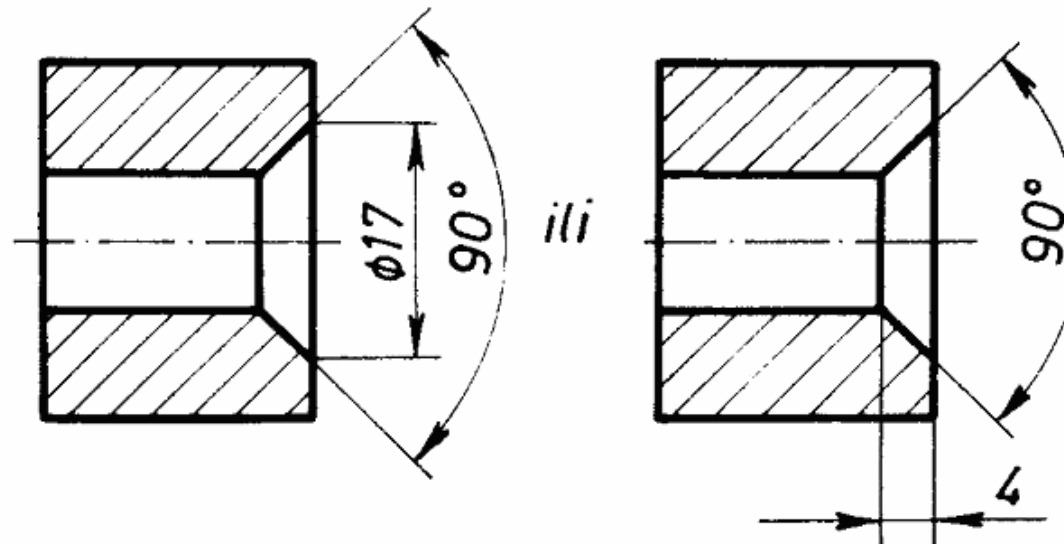
Kotiranje zakošenja

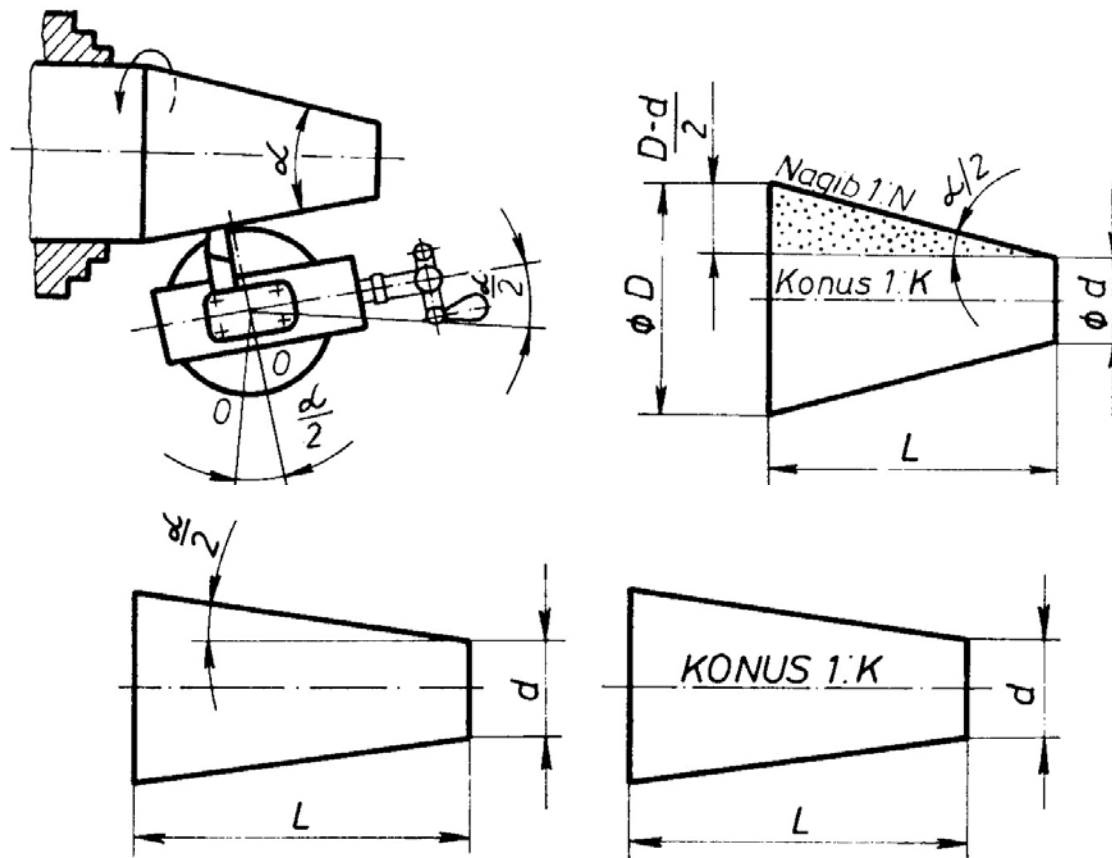
POSEBNE OZNAKE

Kotiranje upuštenja

POSEBNE OZNAKE

Kotiranje nagiba i konusa

Konus

$$K = \frac{L}{D-d}$$

$$1:K = 2 \operatorname{tg} \frac{\alpha}{2}$$

Nagib

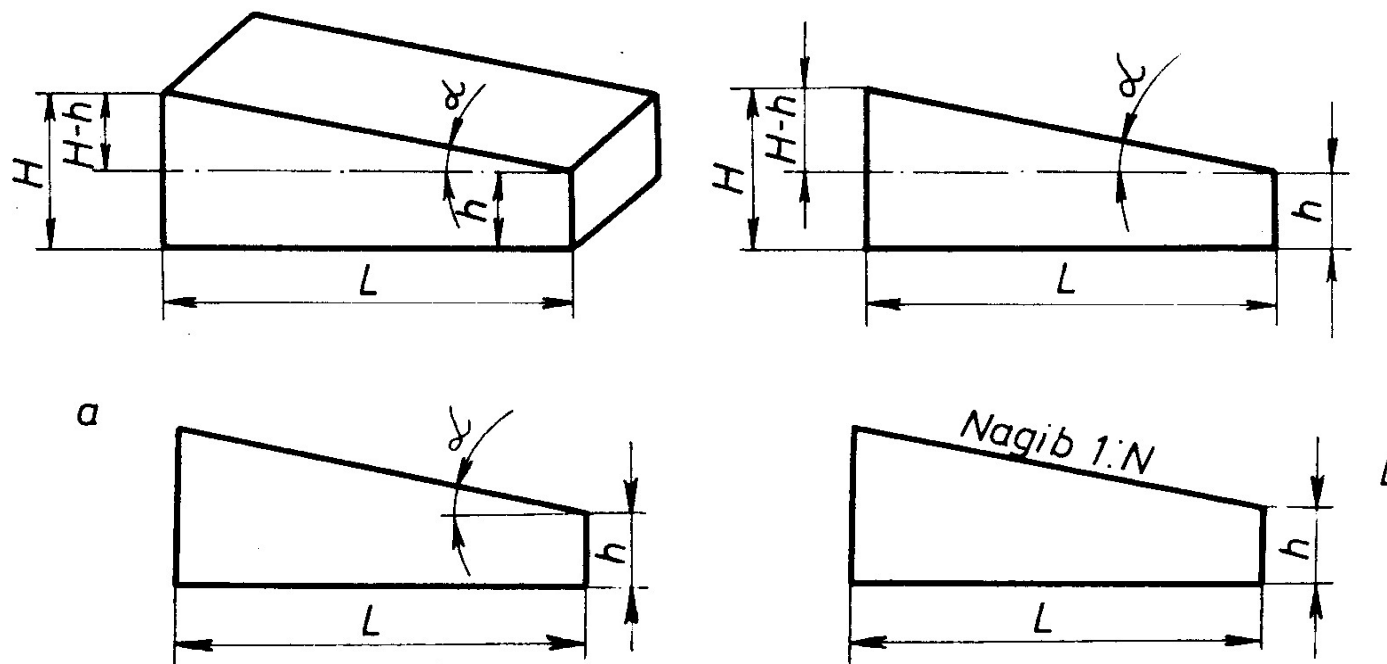
$$N = \frac{2L}{D-d}$$

$$1:N = \operatorname{tg} \frac{\alpha}{2}$$

$$1:N = \operatorname{tg} \alpha$$

POSEBNE OZNAKE

Kotiranje klina

Nagib $N = \frac{L}{H-h}$

$$1:N = \operatorname{tg} \alpha$$

POSEBNE OZNAKE

Kotiranje konusa i nagiba

Konusi i nagibi moraju odgovarati standardnim vrednostima datim u tabeli, pri čemu se prvenstveno biraju vrednosti koje nisu u zagradi.

Standardne vrednosti za konuse i nagibe							
1:1,207	(1:1,5)	1:1,866	(1:3)	1:3,429	3,5:12	(1:4,072)	1:5
(1:6)	1:10	1:12	(1:15)	(1:16)	1:20	1:30	1:50